

Kur'ân kaynak, sünnet ırmaktır

Muhammed Emin Yıldırım

Siyer Araştırmaları Merkezi

Konuşan: Habibe Işık

İslâm düşünce geleneğini sarsan tartışmalar ışığında “Kur’ân Müslümanlığı” diye anılan kavramı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu ifade 20-30 yıl önce duyulmaya başlandı bu memlekette. Fakat son 5-10 senedir de yüksek sesle ve çokça duyuyoruz. Öncelikle bu ifadeyi kullananların kastını söyleyeyim sonra bu ifadeye ben nasıl yaklaşıyorum bunu ifade edeyim. Bu ifadeyi kullananlar şu maksatla kullanıyorlar: İslâm ümmeti, Asr-ı Saadet dediğimiz Raşid Halifelerden sonra başlayan Emeviler Dönemi’yle birlikte yavaş yavaş Kur’ân’dan koştular, uzaklaştılar. Kur’ân’dan koştukları için de ne Emeviler Dönemi’nde ne Abbasiler Dönemi’nde ne Selçuklular Dönemi’nde ne de Osmanlılar Dönemi’nde -yaklaşık 13 asırlık bir zaman diliminden bahsediyoruz- hiçbiri tekrar Kur’ân’a dönelim, Kur’ân’ın bizden istediği kulluğu tekrardan anlayalım, yaşayalım ve bu noktada bir gayret içerisine girelim gibi bir çabaya girmediler. Dolayısıyla bugün İslâm Ümmeti’nin çektiği sıkıntıların altında da bu yatıyor. Biz bu sıkıntılardan kurtulmamız için Müslümanlığımızı Kur’ân çerçevesinde, Kur’ân’ı tek temel kaynak kabul ederek tekrardan ele almalıyız, şekillendirmeliyiz. Bu kavram, ambalajı güçlü, ilk duyulduğu zaman insanı etkileyen ve eğer meselenin iç yüzünü bilmiyorsanız, çok da hak verebileceğiniz bir yaklaşım olarak gözü-

*Hiçbir zaman
Peygamber
(asm)'in bize
beyan ettiği
gibi "Sevadül-
Azam" dediğimiz,
yani ümmetin
çoğunluğunun
oluşturduğu
büyük kesim temel
kaynaklardan
kopmadı.*

kür. Ancak biz Kur'an'a müracaat ederek böyle bir meseleye baktığımız zaman bu iddianın Kur'an'a aykırı olduğunu görüyoruz. Hiçbir ayette biz "Kur'an Müslümanlığı" diye bir ifadeye rastlamıyoruz. Böyle bir yaklaşım görmüyoruz. Kur'an'ın çağrısı tamamen Allah'adır, tevhid vurgusuyla gelir. Ve bunu bize öğretecek yegane makamın da Peygamberimiz (asm) olduğunu gözler önüne serer. Kaldı ki biz Tabii'nin neslinden itibaren böyle bir sapmanın olduğunu söylersek on dört asırlık İslâm müktesebatının birikiminin tamamını bir anda elimizin tersiyle itmiş gibi bir durumla karşı karşıya kalırız. İslâm Tarihi'nin hiçbir döneminde bu ifade kullanılmadığı gibi bu ifadenin dışındaki ifadeler de yer bulmadı. Bugün "Kur'an İslâmı" denildiğinde iyi değil de, "Sünnet İslâmı" dediğimiz zaman iyi mi olur? Misal biz "Siyer Araştırmaları" diye bir araştırma yapıyoruz o zaman kalkalım "Siyer İslâmı" diye bir çağrıda bulunalım. Bir başkası "Hadis İslâmı" desin. Böyle bir şey yok.

İslâm bir tanedir. Bunu da bize öğreten tek bir kaynak vardır, o da Peygamber (asm)'dir. Evet siyasal anlamda belki Müslümanlar Emeviler Dönemi'nde, Abbasiler Dönemi'nde sıkıntı yaşadılar. Ama hiçbir zaman Peygamber (asm)'in bize beyan ettiği gibi "Sevadül-Azam" dediğimiz, yani ümmetin çoğunluğunun oluşturduğu büyük kesim temel kaynaklardan kopmadı. Biz siyasal anlamda dibe vurduğumuz zamanlarda dahi İslâm'ı yaşama ve yaşatma konusunda kaynaklarımıza sadakat noktasında çok önemli mesafeler kat etmişiz ki buna tarih şahittir. Bugün Batılılar bile İslâm'ın kaynakları konusunda araştırmalar yapınca hayranlıkla bu birikimi anlatıyorlar ve bu konuda İslâm ümmeti içerisinde çıkan alimlerin çabalarından ve gayretlerinden bahsediyorlar. Hal böyle olunca biz burada çok tehlikeli bir şey söylemiş oluyoruz. Ve İslâm'ın sahih ve selim geleneğini ortadan kaldırarak, İslâm'ın amel boyutu olan sünnet meselesini, Peygamber örneğini devre dışı bırakmış oluyoruz ki bu aslında bazı müsteşriklerin yıllardır dile getirdikleri ve büyük planlarla İslâm Dünyası'nda zemin oluşturmaya çalıştıkları bir olaydır. Biz Kur'an'a bu anlamda baktığımız zaman bunu çok rahatça görebiliyoruz.

Kur'anımız Efendimiz(asm)'in hem değer ve kıymetini hem görev ve sorumluluklarını hem yetki ve sınırlarını bize beyan ediyor. Bu üç temel alan, Peygamber ve ümmeti arasındaki hukuku da tanzim eder. Yani "Kur'an Müslümanlığı" ifadesinin Kur'an'da yerinin olmadığını anlamamız açısından, Peygamber(asm)'in görevlerine geldiğimiz zaman Kur'an beş temel görevinden bahsediyor. Bunlardan bir tanesi "tebliğ"dir. Kur'an'ı insanlığa iletmiştir. Diğer "davet"tir. Muhatapları bizatihi mesajın önüne getirmiştir. "Talim", bizatihi Kur'an'ı öğretmiştir. Hayata nasıl yansıtılacağını bir şekilde göstermiştir. "Tebyin", Kur'an'da izaha ihtiyaç duyulan ifadeleri Peygamberimiz (asm) açıklamıştır. Bir de "Tezkiye" diye bir görevi var ki o da arındırmaktır. Bununla ilgili de

Efendimiz (asm) hem kendi yaşadığı dönemde hem de ümmeti için bu görevini halen icra etmektedir. Bu kadar hakikat dururken Kur'an tek kaynaktır dediğimiz zaman aslında Kur'an'a aykırı bir şey söylemiş oluruz. Kur'an açık açık bunları beyan ederken biz o alanı daraltıp, o alanda var olan boşluğa da kendimizi konuşlandırma gibi tehlikeli bir iş yapıyoruz. Peygamber (asm)'in bu konuda konuştuğu ve izahta bulunduğu yerlerde başkasına ihtiyaç kalmıyor. Ama bu işi dillendirenler sadece Kur'an diyerek Efendimiz (asm)'in din binasındaki asıl misyonunu, görevini, değerini ve alanını daraltarak kendilerine alan açmaya çalışıyorlar be bunun üzerine de "bana göre"ler başlıyor ve "bana göre"lerle oluşan bir din vurgusu ortaya çıkıyor.

Burada bir şeye daha dikkat etmemiz lazım o da şu: Evet "Kur'an Müslümanlığı" Kur'an'a çağrı insanı etkileyen ifadeler ama bir hakikat var ki biz Arap değiliz. Arapça bilmiyoruz ve çoğu insan okunan Kur'an ayetlerini anlayamıyor. Arapça bilen insan dahi ilk duyduğu zaman Arapçanın birçok özelliğinden dolayı cümleye anlam veremiyor. Hal böyle olunca Kur'an'a çağrı ifadelerinin altında acaba herkesin kendi yorumlarıyla oluşturduğu ve yazdığı meallere mi çağrı var? Yani bizi Kur'an'a çağırınlar kendi yazdıkları meallere mi çağırıyorlar yoksa gerçekten Allah'ın kitabına mı çağırıyorlar? Bunlar sorgulanması gereken hususlar. Çünkü netice itibarıyla Kur'an'ın ilk muhatapları ancak o dili en ince ayrıntılarına kadar biliyorlardı ve anlıyorlardı. Biz bugün bundan mahrum olduğumuz için mecburen izahlara, tercümelere, meallere, tefsirlere ihtiyacımız var. Bütün bunları devre dışı bırakarak Kur'an'a çağrı deyip önümüze yazdıkları meali takdim ettikleri zaman çağrı Allah'ın kitabına değil, beşerin kendi anladığı ve yorumladığı mealler üzerine gelir ki bu da başka bir arızaya sebebiyet verebilir. Ümmet-i Muhammed on dört asırdır bu aziz İslâm'ın nasıl yaşanabilirliğine dair, birbirlerine tevarüs yoluyla birbirlerine intikal ettirdikleri bir hakikat var. Biz seleflerimizden bir şeyler gördük. Bizden önce bu yolda yürüyen, bu işi yerine getiren insanların yaşadıkları, anladıkları İslâm bizim gerçekten bugün Allah'ın muradına uygun olarak yaşayacağımız ve hayatımızı tanzim edeceğimiz İslâm'dır.

Efendimiz (asm) defaetle "Ben size sarıldığınız müddetçe asla dalalete sapmayacağınız iki emanet bırakıyorum. Biri Kur'an'dır diğeri de benim sünnetimdir." diyor. Biz onlara sarıldığımız müddetçe zaten hiçbir sıkıntımız olmayacak. Bundan dolayı Kur'an kaynaktır, sünnet ırmaktır. Bu kaynaktan çağlayıp bir şekilde hayata yön veren ve tabii ki kökü Kur'an'dan olan kaynağını oradan alan peygamber mesajlarıdır. Bu manada Kur'an asıldır, sünnet de usuldür. Bize nasıl olacağına dair usulü gösterir. Pratik olarak fiili olarak örnekler verir. Bunlar hiçbir zaman birbirinden ayrılmayacak, birbirlerini tamamlayacak. Bunlar haşa

*Arapça
bilmiyoruz
ve çoğu insan
okunan Kur'an
ayetlerini
anlayamıyor.
Arapça bilen
insan dahi ilk
duyduğu zaman
Arapçanın birçok
özelliğinden
dolayı cümleye
anlam veremiyor.
Hal böyle olunca
Kur'an'a çağrı
ifadelerinin
altında acaba
herkesin kendi
yorumlarıyla
oluşturduğu ve
yazdığı meallere
mi çağrı var?*

*On dört asırdır
ümmetin üzerinde
ittifak ettikleri
bir hakikat var.
Evet belki siyasal
anlamda bu
manada çok başarı
sağlanamamış
olabilir, dönem
dönem İslâm
toplumları çok
sıkıntılı haller
de yaşamış
olabilirler. Ama
hiçbir zaman
biz İslâm
düşüncesinde
arızalar
yaşamadık.*

birbirine rakip değil, birbirlerine eş bile değil. Biri Allah'ın kitabı, biri Peygamber(asm)'in beyanları. Böyle bir kıyas bile kabul etmeyecek iki temel kaynak olarak karşımızda duruyor. Biz bunları doğru dürüst anladığımız zaman ancak İslâm'ı istenilen düzeyde anlayıp yaşama adına gayret içerisinde olabiliriz.

Bu gibi kavramların ortaya çıkmasının altında yatan etkenler nelerdir? Bunun çıkış noktası ne olabilir?

Hepsini bir değerlendirmek haksızlık olabilir belki. Meselâ bazıları masumane bir biçimde ümmetin şu anki halinin Kur'ân'dan kopmaktan kaynaklandığını söyleyip, aramızda var olan bu sıkıntıların ancak Kur'ân'a yönelerek giderilebileceğini yönünde masumane bir kanaat ortaya koymuş olabilirler. Ama bir de bu işin çok art niyetli olanları da var. Bu belki bizde yeni yeni yüksek sesle konuşulmaya başlanıyor ama bu mesele 40'lı-50'li yıllarda başta Mısır olmak üzere birçok, İslâm coğrafyasında gündem oldu, tartışıldı. Nihai noktada "bize sadece Kur'ân yeter" söyleminin geldiği nokta şu: İslâm'ın hayattan ayağının kesilmesi. Çünkü teori olarak Allah'ın kitabında söylenen şeylerin nasıl yaşanabilirliğine dair biz sünnetle beraber bu meseleyi ele almadığımız zaman her kafadan bir ses çıkacak. Aslında bizi tek kaynağa yönlendirmeye çalışanlar, bizim önümüze farklı İslâm anlayışı getirecekler. Belki de var olan sorun daha da büyüyecek, daha da katmerlenecek ve işin içinden çıkılmaz bir hal alacak. Ve gerçekten öyle de oldu. Bu memlekette bile bu söylemi söyleyen on tane insanı yan yana getiremezsiniz. Herkes kendisine göre bir Kur'ân anlayışından bahseder. Kimisine göre Kur'ân'da başörtüsü emri yoktur. Kimisine göre Kur'ân'da bahsedilmediği için Hac'da şeytan taşlamaya gerek yoktur. Kimine göre Hac Kur'ân'da belli günlere sıkıştırılmamıştır. Bu tarz yüzlerce mesele tartışma mevzusu olacaktır. Peki biz nerede ittifak sağlayacağız ve nasıl bu işin içinden çıkacağız? Kimin anlayışını esas kabul edip diğer anlayışları ona göre değerlendireceğiz? Dolayısıyla iş içinden çıkılmaz bir hale geliyor. Ama bir tarafta da on dört asırdır ümmetin üzerinde ittifak ettikleri bir hakikat var.

Evet belki siyasal anlamda bu manada çok başarı sağlanamamış olabilir, dönem dönem İslâm toplumları çok sıkıntılı haller de yaşamış olabilirler. Ama hiçbir zaman biz İslâm düşüncesinde arızalar yaşamadık. Her zaman için her çağda Kur'ân ve sünnet ekseninde, insanları hakka davet eden, irşat eden, alimlerimiz, önderlerimiz, mürsitlerimiz oldu, halen de olmaya devam ediyor. Dolayısıyla biz bu manada var olan sorunlara bakarak bir değerlendirme yaparsak, doğru neticeler elde etmeyiz. Biz on dört asrın tamamını değerlendirip bu konuda bir yol tutmamız gerekir.

Bu tezi savunanlar genelde sebep olarak “Her ne varsa Kur’ân’da apaçık yazılmıştır.” ayetini kanıt olarak öne sürüyorlar. Bunu nasıl anlamamız gerekiyor?

Kur’ân’daki bir ayeti cımbızla çekerek onun üzerinden hüküm bina edemeyiz. Zaten müçtehit imamlarımızın yaptıkları da budur aslında. Bir hüküm ortaya koyabilmemiz için bütün Kur’ân ayetlerini ve varsa Peygamber (asm)’ın beyanları alt alta getirilir ve onun üzerinden bir hüküm bina edilir. Peygamber Efendimiz (asm) Kur’ân’ın ilk muhatabıydı. Gelen ayetleri anlıyordu, ilk nesil sahabeye Kur’ân ayetlerini okuduğu zaman onlar da anlıyordu, anlamama gibi bir şey söz konusu değildi. Ama Peygamberimiz de sahabeler de şu soruları sordular: “Allah bunu söylüyor ama nasıl yaşayacağız?” Hatta Peygamberimiz (asm) da bazı ayetleri kendisine getiren Cebrail (asm)’a bunu sordu. Cebrail de murad-ı İlâhîyi açıkladı. Sahabe de aynı şekilde Peygamberimiz (asm)’a sorular sordular. Bugün başta hadis kitaplarımız olmak üzere elimizdeki birçok kitapta geçen Peygamber’in Kur’ân tefsiri noktasındaki alanlar bu sorular çerçevesinde oluştu. Oradaki ayetlerin hiçbir tanesi manayla alakalı değil, maksatla alakalıdır. Çok azdır manaya ait sorular. Çünkü ilk muhatapların Arapça problemleri yok, Arapçayı çok iyi kullanıyorlar. Ve böylelikle problem yaşamadılar. Ama mesafe açıldı şimdi aramızda. On dört asırlık bir zaman dilimi girdi. Biz o dile vakıf olmadığımız için mecburen. Peygamberimizin ayetleri nasıl yaşadığını sorgulamak zorundayız. Aynı şeyi sahabeler için de sorgulamalıyız ki o ilk neslin yaşadığı gibi biz de yaşayabilelim. Onların anladıklarını doğru bir biçimde anlayalım ki bizler de bunu hayatımıza intikal etmiş olalım.

Bu manada böyle bir soru Kur’ân’ın mübin sıfatını iptal etmez. Kur’ân yine apaçık ama muhatap olanlarda problem var. Bu mübin vasfını anlayacak, algılayacak halleri olmadığı için bizi o seviyeye çıkarabilecek dışarıdan bazı şeylere ihtiyacımız var. Zaten böyle bir ihtiyaçtan dolayı tefsirler ortaya çıktı. Ve her çağda yenileri yazıldı, halen de yazılmaya devam ediyor ve kıyamete kadar da yazılacak. Çünkü insanların ihtiyaçları bu yönde olacağı için, Allah’ın kitabını anlama adına böyle bir gayret içerisine girecekler. Dolayısıyla mübin vasfına dayanarak söylenen her şey aslında bir yönüyle meseleyi izahtan ziyade çıkmaza sokacaktır. Biz bu özelliği anlayarak Kur’ân’a yaklaşmak zorundayız.

O halde bu ayeti kerime “Sorgulamadan, cevap aramadan Kur’ân ne derse onu uygulayın, siz anlayabilirsiniz.” anlamında değil.

Değil tabii. Orada maksat daha farklı.

Bu noktada tefsirlerin önemi nedir? Ayrıca salt meal okumak hususunda neler söyleyebilirsiniz? Allah’ın kelamı bir meal üzerinden anlaşılabilir mi?

Peygamberimiz (asm) da bazı ayetleri kendisine getiren Cebrail (asm)’a bunu sordu. Cebrail de murad-ı İlâhîyi açıkladı. Sahabe de aynı şekilde Peygamberimiz (asm)’a sorular sordular. Bugün başta hadis kitaplarımız olmak üzere elimizdeki birçok kitapta geçen Peygamber’in Kur’ân tefsiri noktasındaki alanlar bu sorular çerçevesinde oluştu.

Meal belki Kur'ân'ın, genel, karakteristik bir özelliğini bize yansıtır. Ama bizatihi bize mana, maksat ve lafzın üçünü vermez. İşte bu üçünü alabileceğimiz kaynağın adıdır tefsir. Dolayısıyla tefsirde hem Kelamullah'ın manası var hem onun lafız olarak karşıladığı kelimelerin karşılığı var, hem de murad-ı İlâhî var.

Bunlar çok önemli. Elbette ki Kur'ân'ın yapısını biraz öğrendiğimiz zaman, mealin bizzat Kur'ân'ı karşılamadığını görürüz. Zaten bu hemen fark edilir. Çünkü Kur'ân'ın dili Arapça olsa da aslında kendine özgü bir dili var. Kur'ân Kur'âncadır. Yani hiçbir dilde tamamen karşılığı olmaz. Meal ne kadar güzel yapılırsa yapılsın, hiçbir dil asla Kur'ân'ın orjinalini karşılayamaz. Onun için merhum Elmalılı Hamdi Yazır'a tefsiri yazdırılırken birinci cildin başında buna değinir. O zamanki mevcut duruma da vurgu yaparak, "Türkçe Kur'ân mı olur behey şaşkın!" der. Çünkü Allah'ın söylediği bir kelime bizim onlarca cümlemizle dahi kesinlikle karşılanmayacaktır. Meal belki Kur'ân'ın, genel, karakteristik bir özelliğini bize yansıtır. Ama bizatihi bize mana, maksat ve lafzın üçünü vermez. İşte bu üçünü alabileceğimiz kaynağın adıdır tefsir. Dolayısıyla tefsirde hem Kelamullah'ın manası var hem onun lafız olarak karşıladığı kelimelerin karşılığı var, hem de murad-ı İlâhî var. Allah bununla ne murad etti sorusunun cevabını da tefsirlerde buluyoruz. Ve tefsirlerin büyük bir bölümünde de ayet açıklanırken Peygamber (asm)'in ve sahabenin, onlardan sonra gelen Tabi neslinin o ayet üzerinde, bir mülahazaları, açıklamaları varsa onlar bulunur. Ve onlar da bize Allah'ın muradını anlamamız noktasında büyük katkı sağlamaktadırlar. Ayette sahabe uygulamasını bilmek, ayetin gerçek manada anlaşılmasına vesiledir. Sebeb-i nüzül dediğimiz ilim de, bir yönüyle ayetlerin bağlamı olduğu için o ayetin anlamı konusunda bize çok ciddi bir fayda sağlayacaktır.

Daha iyi anlama adına somut bir örnek vereyim. Ebu Eyüp el-Ensari kuşatmalar sırasında geldiği zaman bir olaya şahit olur. Bakar ki kendi içlerinden genç bir asker düşmanın üzerine atılır, korkusuzca savaşır ve döner. Döndüğünde arkadaşları onu tenkit ederler ve derler ki "Sen Allah'ın ayetlerini bilmiyor musun? Allah kitabında 'Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın.' diyor. Sen niçin kendinin düşmanın üzerine attın?" Bu sözleri duyan Ebu Eyüp el-Ensari oradakileri "Ey İnsanlar! Siz bu ayeti yanlış anlamışsınız. Bu ayet biz Ensar hakkında nazil oldu. Bu nazil olma hadisesi de şöyleydi: Biz bir müddet sonra Peygamber (asm)'a destek olunca işlerin nihayete erdiğini zannettik. Ve kendi kendimize "Bundan sonra cihada çıkmayalım. Medine'de durup tarlamızla bahçemizle uğraşalım. Böyle yaparak kayıplarımızı telafi edelim, biraz kendimize bakalım." dedik. Bu olay üzerine bu ayet (Bakara-185) nazil oldu. Ve o ayet bize dedi ki : Sakın cihadı terk ederek, evlerinizde oturarak kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. Bizim bu halimize nazil olmuş ayeti siz kalkmış cengaverce cihat eden birisi için kullanıyorsunuz." Bakın sebeb-i nüzül, sahabenin izahında, herkes tarafından yanlış anlaşılan bir ayetin doğru anlaşılmasında katkıda bulundu. Ve bunun gibi onlarca ayete ait ifadeleri bugün biz tefsir kitaplarımızda okuyoruz. Böyle bir bilgiden mahrum kalarak bizim Kur'ân'a yaklaşımı-

mız, Kur'ân'ı anlasak bile doğru anlayamayacağımızın işaretidir. Doğru anlamamız için bizim bunlara ihtiyacımız var.

Peki bu bilgilere sahip olmamak Kur'ân'dan bir ders çıkarmaya engel mi?

Değil tabii; ama bazı ayetler vardır ki kesinlikle Peygamber (asm) beyanlarına ihtiyaç duyar. Örneğin Kur'ân bize nasıl namaz kılacağımıza dair bir bilgi vermez. Parça parça vakitlerden veya erkanelardan bahseder. Fakat bunun nasıl yapılacağını biz, bizatihi Peygamberimiz (asm) uygulamalarında görüyoruz. Mesela biri dese ki: Ben Kur'ân'a göre namaz kılacağım, bütün beyanları devre dışı bırakıyorum." Nasıl kılacak? Kim tekbirle başlaması gerektiğini söyleyecek? Ellerini bağla. Hanımlar şöyle kılsın erkekler böyle kılsın. Başında iftitah duası olarak şunu okusun. Sonra Fatihâ'yı okusun. Sonra Kur'ân'dan bir sure okusun. Ondan sonra rükuya gitsin. Rükuda şunları üç kez söylesin. Ve rükuda eğilmişke oradan secdeye gitmek daha kolayken önce doğrulsun, beden bir sükunet bulsun, ondan sonra secdeye gitsin. Ruku bir defa olsun, secde iki defa olsun. Bu bilgilerin hiç birini Kur'ân bize vermez. Bunların hepsini biz pratik olarak, fiili olarak teybin görevi olan Peygamber (asm)'da görürüz. Dolayısıyla Kur'ân'ın bazı ayetleri evet anlaşılabilir. Allah'ın muradı, maksadı, cennet cehennem tasviri, güzel ahlaka dair bilgiler vardır, bunları anlamada bir problem yok. Ama ahkama ait, hükümlere ait bir mesele söz konusu olduğu zaman veya muamelelata ait bir mesele söz konusu olduğu zaman mecburen bu konuda şari olan yani bir şekliyle kanun koyucu ve o kanunu bize tebliğ edici olan Peygamber(asm)'ın uygulama ve beyanlarına ihtiyaç duyar.

Peygamber (asm)'a her konuda ihtiyacımız var. Kur'ân Müslümanlığına baktığımızda nübüvvetin gerekliliğini inkar etmiyorlar ama nihayetinde bu, inkar etmeye götürecek bir yol gibi görünüyor. Bu konuda neler söylersiniz?

Bu konuların daha geniş ele alınıp müzakere edilmesi lâzım. Niyeti farklı olanlarla ortak bir zemin bulmak pek mümkün olmayacaktır; ama akli başında önyargısız meseleye yaklaştığımız zaman, bize Peygamber (asm)'ın bu konuda alanın daraltılmasının hiçbir faydasının olmadığını fark edecektir. Çünkü risalet dediğimiz şey, Peygamber (asm)'ın en temel görevi olarak Kur'ân'ın anlaşılmasına yönelik bir durumdur. Böyle bir görevin iptal edilmesi ya da devre dışı bırakılması İslâm'ın yaşanılmaması anlamına gelecek. Biz onlarca ayetlerde Peygamberimiz (asm)'ın beyanlarına ihtiyaç duyuyoruz. Diyelim ki hac meselesi... Bugün biz sünneti devre dışı bırakırsak hac merasimini nasıl yapacağız,

Kur'ân'ın bazı ayetleri evet anlaşılabilir. Allah'ın muradı, maksadı, cennet cehennem tasviri, güzel ahlaka dair bilgiler vardır, bunları anlamada bir problem yok. Ama ahkama ait, hükümlere ait bir mesele söz konusu olduğu zaman veya muamelelata ait bir mesele söz konusu olduğu zaman mecburen bu konuda şari olan yani bir şekliyle kanun koyucu ve o kanunu bize tebliğ edici olan Peygamber(asm)'ın uygulama ve beyanlarına ihtiyaç duyar.

Mesele sadece dil falan değil, akıyla, zihniyle, duygusuyla, düşüncesiyle her şeyiyle Peygamber (asm)'a itaatten bahsediliyor. Böyle bir itaat müessesesi canlı bir biçimde karşımızda duruyorken Peygamber (asm)'in bu konumunu iptal etmek akli başında bir müminin yapacağı bir iş değildir.

bir zekatı nasıl oturtacağız? On dört asırdır ümmet bu konuda birikim oluşturdu. Hep Peygamber (asm) beyanlarıyla, netice itibariyle Kur'an'a ve sünnete dayanan içtihatlarla... Bunlar ciddi bir birikim. Ve bunlar bizim için inanılmaz derecede bir sermaye. Kalkıp da böyle bir sermayeyi elinin tersiyle itip insanın "İstemiyorum, benim ihtiyacım yok."demesi mirasyedi insanların davranışlarına benzer. Bir de Kur'an'ı bütün önyargılardan uzak bir biçimde okuduğunuz zaman size ikide bir ayetlerle Peygamber (asm)'in kapısına doğru sevk etmesi, onun rehberliğini söylemesi, Allah'a ve resulüne itaat meselesinin sıklıkla gündeme getirilmesi ve "Allah ve Resulüne" diyerek ayrı ayrı zikredilmesi Resülullah'ın da itaat müessesesi adına konumunu adeta zihnimize adeta nakşeder gibi vurgu yapması...bütün bunlar nübüvvet kurumunun ne kadar önemli ve halen canlı olduğunun en bariz işaretidir. Bunların devre dışı bırakılması demek, Kur'an'ın da yaşanılmaması anlamına gelecektir.

Kur'an-ı Kerim'de otuzdan fazla ayette Resülullah'a itaatten bahsediliyor. Maksat Kur'an-ı Kerim'i anlamak olmuş olsa zaten itaati duyacak orada.

Kesinlikle. Bu "Kur'an Müslümanlığı" diyen arkadaşların şöyle bir iddiaları var ki doğru bir iddia: "Kur'an'daki hiçbir kelime salt müteradif olarak kullanılmaz. Müteradif, eş anlamlı demek. Eğer bir yerde kelime değişmişse kesinlikle orada o kelime üzerinden başka bir mana veriliyordur. Ki bu doğrudur. Bu, Kur'an kelimeleriyle ilgilenen insanların ilk tespit ettikleri hakikattir. Peki böyleyse neden Rabbimiz sadece kendisine değil de kendisine ve Resulüne itaat edilmesi gerektiğini defalarca vurgulasın. Demek ki burada Resülullah'a itaat meselesinin ne kadar önemli bir vurguyla geldiğine dair bir işaret var. Allah ve Resulüne itaat edilmesi bir yönüyle Peygamber (asm)'in bir mesele hakkında hüküm verdikten sonra, inanmış erkek ve kadınlar için hiç bir sıkıntı duymadan tasdik etmeleri konusunda bir mükellefiyet var. Efendimiz bunu bir hadisinde beyan ederken "Getirdiklerime hevalarını tabi kılmayan, kamil manada iman etmiş olamaz." diyor. Yani mesele sadece dil falan değil, akıyla, zihniyle, duygusuyla, düşüncesiyle her şeyiyle Peygamber (asm)'a itaatten bahsediliyor. Böyle bir itaat müessesesi canlı bir biçimde karşımızda duruyorken Peygamber (asm)'in bu konumunu iptal etmek akli başında bir müminin yapacağı bir iş değildir.

Miraç hadisesini de Peygamberimiz (asm)'in de bir beşer olduğu ve peygamberlik vasfının verilmesinden sonra sahabelerin olaya olağanüstü bir hal yüklemesi şeklinde yorumlayanlar var. Bu konu hakkında ne söyleyebiliriz?

Yani Peygamberimiz (asm)’in bir beşer olduğuna dair vurgu Kur’ân’da çok sık dile getirilir. Yanlış hatırlamıyorsam on üç ayette geçiyor. Ama o ayetlerin devamı da var. Biz biraz parçacı okumayı seviyoruz. Evet ben de sizin gibi bir beşerim; ama bana vahyolunuyor diyor ayetin devamında. Yani vahiy alan bir beşerden bahsediyoruz. Peygamberimiz (asm)’in ilk dönemine bakalım. Kimsenin İbn-i Abdullah ile sorunu yok. Yani beşer olan bir peygamberle bir sorunları yok. Ne zaman ki Peygamber (asm)’a vahiy geliyor. Ben Allah’ın peygamberiyim. Bana yüklediği bir vazife var, dediği zaman Mekke’de yer yerinden oynamaya başlıyordu. Bugün bu manada bu sözü söylemiş olan arkadaşlar da farkındalar mı bilmiyorum; ama o günkü insanlar gibi davranıyorlar. Peygamberi sıradanlaştırmak... Vahiy alma özelliğini iptal etmek. Ve onun beşeriyetini Kur’ân’ın yüklediği mana dışında bir mana yükleyerek farklı noktalara çekmek ve “Biz de onun gibiyiz.”demeye getirmek yine Kur’ân’ın ruhu na aykırı bir şeydir. Eğer Peygamberimiz (asm) vahiy alan bir beşerse ve az önce söylediğimiz görevler ona Allah tarafından tebdil edilmişse bizim bu çerçeveden meseleye bakmamız lazım. Evet o bir beşerdi, çünkü biz beşerdik. Beşere beşerden olan bir Peygamber gelmeliydi. Ama her insan aynı olmadığı gibi o da aynı değil. O da bizler gibi değil. Onun da çok farklı, kendisine has kendisine özel durumları var ki biz bunun neler oldukların da yine Kur’ân’dan öğreniyoruz. Hiçbir beşer mucize göstermez. Mucize olgusu Peygamberlere has bir durumdur. O bile onun farklı bir durumda olduğunun en önemli işaretidir. Bugün şairin dediği gibi “Muhammed de bir beşerdir fakat sanma ki sıradan bir beşerdir. Yakut, taşlar içerisinde ne ise o da ona bedeldir.” Yani bugün beşeriyet içerisinden çıkmış beşere de sultan olmuş birisinden bahsediyoruz. Dolayısıyla onun beşeriyeti sıradanlaştırma adına söyleniyorsa insanı çok yanlış yerlere götürür. Ama, evet beşerdi, çünkü bize hayatının üzerinden en güzel örnekler sundu. Ancak biz onun peygamber olduğunu unutmadan o beşeriyeti anladığımız zaman doğru anlamış olacağız. Yoksa bu manada sadece sıradanlaştırma gibi bir gayrete girersek “usvetun hasene” ifadesini de onun vahiy alan bir beşer olma özelliğini de anlamamış olacağız ki böylece bizi Peygamber ile aramızdaki hukuku da doğru bir şekilde tanzim edememe durumuna sevk edecek.

Bu kavramın daha yenilerde ortaya çıktığını söylemiştiniz. Fakat Bediüzzaman yüz yıl önce sanki bu kavramın ortaya atılacağını biliyormuş gibi Mucizat-ı Ahmediye Risalesi’ni ve Sünnet-i Seniyye Risalesi’ni kaleme almış. Bu konuda ve Risale-i Nur tefsirleriyle ilgili genel olarak ne söyleyebilirsiniz?

Üstad’ın kaleme aldığı Risale-i Nur başlı başına bir Kur’ân tefsiridir. Çağın sorunlarını görerek ortaya çıkmış bir eserdir. Bediüzzaman’ın

*Hiçbir beşer
mucize göstermez.
Mucize olgusu
Peygamberlere
has bir durumdur.
O bile onun farklı
bir durumda
olduğunun en
önemli işaretidir.
Bugün şairin
dediği gibi
“Muhammed de
bir beşerdir fakat
sanma ki sıradan
bir beşerdir.
Yakut, taşlar
içerisinde ne ise o
da ona bedeldir.”*

*Bediüzzaman
Hazretleri "Bizim
mesleğimiz sahabe
mesleğidir."
derken az önce
saydığımız bir
çok meseleye
de ışık tutacak
şekilde bize
sahabe yolunu
tarif ediyor. Ve
belki de bu çağın
anlayacağı bir
dille ve yöntemle
bunu söylüyor.*

yaptığı açıklamalarda, beyanlarda inanılmaz derecede bize yol gösterecek, yönümüzü aydınlatacak bilgiler buluruz. Çünkü bu toprakların bir mahsulüdür. Özellikle Osmanlı'nın yıkılışı Cumhuriyet Dönemi'nde yaşanan zihinsel fırtınalar, batıdan gelen saldırılar, halkın Kur'an'dan sünnetten koparılarak yavaş yavaş farklı noktalara sevk edilmesi, imansızlık meselesi bütün bunların hepsini görerek bir Kur'an tefsiri olarak Risale-i Nur'u kaleme alıyor Bediüzzaman Hazretleri. "Bizim mesleğimiz sahabe mesleğidir." derken az önce saydığımız bir çok meseleye de ışık tutacak şekilde bize sahabe yolunu tarif ediyor. Ve belki de bu çağın anlayacağı bir dille ve yöntemle bunu söylüyor. Çok kısa, vurucu cümlelerle bazen sayfalar dolusu izahlara denk gelebilecek açıklamalarda bulunuyor. Tüm bunlar aslında böyle bir kaynağın elimizde olmasıyla, bizim bir şekilde daha fazla istifade ederek bu tarz tüm problemleri de aşabileceğimize dair bize bir imkan sunuyor. Yani Üstad'ın sünnet vurgusu, sünnet konusunda söyledikleri, Peygamber (asm)'in nübüvvet kurumuyla ilgili izahları, bunları Kur'an ve Peygamberimiz (asm)'in getirdiği yorumları inanın şu anda canlı bir şekilde yaşadığımız birçok soruna çözüm verebilecek niteliktedir.

Risale-i Nur nübüvvet meselesine de çok değiniyor. Yalnız farklı farklı risalelerde konuyu Resulü Ekrem (asm)'in gerekliliğine bağlıyor. Bu risaleler sanki bu zamanda ciddi manada bu ihtiyacı karşılamaya yönelik bir çalışma gibi...

Kesinlikle. Belki o zamanın insanları bunları okurken "böyle şey olur mu bunlar konuşulur mu?" diye düşünmüş olabilirler; ama biz şuan okuduğumuzda ne kadar isabetli bir tespit olduğunu fark ediyoruz. Bugün daha farklı bir biçimde o bilgiye ihtiyacımız var. Risale-i Nur'un şöyle bir özelliği var; hatta bu özellik Kur'an'ın da en temel özelliklerinden bir tanesidir. Akılları ikna ederken kalbi ihmal etmez, tatmin eder. Yani sadece hissiyat yönüyle bir şey söylemez. İzah edip hissiyata bağlar. Bu böyledir. Müslüman kabul edeceksin gibi bir şey yok. Sonuna kadar karşıdaki muhatapın kafasında oluşabilecek her türlü sorularına cevap verebilecek şekilde ikna özelliğini kullanır. Bu da muhatapı hem kalben hem aklen inanılmaz derecede tatmin eder. Ve bu çağ insanının da buna ihtiyacı var. Bazen akılla meselelere yaklaşıldığı için altında kalınıyor. Bazen akıl devre dışı bırakılıyor, sadece hissiyatla ele alındığı için istifade edilmiyor. Ama Risale-i Nur'da bu özellik yok işte. İki kanat da dengeli bir biçimde yürütüldüğünden dolayı muhatap, ihtiyacını cevap bulacak şeyleri yakalayacaktır.